

finalisme, die de drijvende kracht van de evolutie zoekt in het inwendige van de organismen zelf; en een tweede, het neo-darwinisme, die die kracht zoekt in de uitwendige omstandigheden, in navolging van Darwin. Spr. eindigt zijn betoog met de hoop uit te spreken, dat deze tweede denkrichting erin zal slagen tenslotte een natuurwetenschappelijke verklaring te vinden voor het ontstaan en de voortgang van het leven, d.w.z. deze gebeurtenissen uit te drukken in de processen, die verlopen volgens de ons bekende natuurwetten.

Alvorens ons gezelschap van ongeveer 35 leden over de tentoonstelling rond te leiden, verrast **Ir. van Riel**, de voorzitter van het comité, ons met een causerie over een belangrijke fase in de opgang van de mensheid: hoe de voedselverzamelaars en jagers zich ontwikkeld hebben tot voedselproducenten en veeboeren. Dit heeft plaats gehad aan het einde van het Mesolithicum, en moet geschied zijn in een beboste streek met een grote verscheidenheid van gewassen. Landbouw zou in geen geval ontstaan zijn als een gevolg van voedseltekort, en de pootlandbouw zou ouder zijn dan de zaailandbouw. Ook de behoefte aan vezels voor de visserij en de jacht, en kleurstoffen voor het ritueel zou een rol hebben gespeeld bij de keuze der landbouwgewassen.

De fraaie tentoonstelling bevatte een keur van artefacten en gebruiksvoorwerpen, alle afkomstig uit onze streken, die in hoofdzaak eigendom zijn van partikulieren. De wetenschappelijke supervisie was in handen van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek te Amersfoort.

GEGEVENS OVER DE WASBEER, *PROCYON LOTOR* (L.), IN NEDERLAND.

door
B. HOEKSTRA en V. van LAAR

In het Natuurhistorisch Maandblad van 30 juni 1961 heeft Dr. A. van Wijngaarden een mededeling gedaan van een wasbeer die omstreeks 25 augustus 1960 in een klem werd gevangen op de kasteelboerderij Daelenbroekhof bij Herkenbosch (Gemeente Melick en Herkenbosch). Volgens de auteur (p. 55) zou het dier de eerste vangst van dit Noordamerikaanse roofdier in Nederland betreffen.

Voor zover wij konden nagaan heeft deze wasbeer echter drie voorgangers, nl. een exemplaar dat (waarschijnlijk in november) 1929 bij Heerlen werd geschoten, een mannelijk exemplaar dat op 16 februari 1954 bij Gramsbergen (Overijssel) in een klem werd gevangen en een exemplaar dat op 5 januari 1955 in de omgeving van de Wielingsheuvel bij Veenendaal (Gelderland) door een zandauto werd doodgereden.

De herkomst van de dieren uit Heerlen en Gramsbergen is niet bekend, de wasbeer die bij Veenendaal werd doodgereden schijnt uit het Ouwehands Dierenpark te Rhenen (Utrecht) te zijn ontsnapt.

De gegevens over de wasbeer uit Heerlen danken we aan een mededeling van H. Schmitz S.J. op de maandelijks vergadering van het Natuurhistorisch Genootschap op 3 december 1929. In het verslag van deze vergadering (Natuurhistorisch Maandbl. 18: 143—144) staat over deze wasbeer het volgende vermeld: „Pater Schmitz vraagt, of 't bekend is, waar de zoopas te Heerlen geschoten Waschbeer van afkomstig is. De Voorzitter zegt, dat dit niet bekend is. Wel zijn, naar hij hoorde, in de omgeving enkele kleinere kwekerijen van zilvervossen, maar spr. gelooft niet, dat daar ook waschberen worden gehouden. Pater Schmitz deelt mede, vernomen te hebben dat in de Eifel een farm is, waar ook waschberen worden gekweekt. 't Zou interessant zijn, om te weet te komen, of 't hier geschoten exemplaar daar vandaan is.”

Een aanvulling op dit bericht vindt men in het verslag van de vergadering op 1 oktober 1930 (Natuurhistorisch Maandbl. 19: 110):

„Pater Schmitz vertelt, dat in de Köln. Volkszeitung van 20 Mei 1930 een bericht voorkomt, dat drie waschbeeren ontsnapt zijn uit een vossenkwekerij in de Eifel en dat de dieren zich een tijdlang hebben opgehouden in een bosch bij Rhon (Eifel), maar dat men hen tot nog toe niet heeft kunnen bemachtigen. Zou een van de drie soms 't dier kunnen zijn, dat eenigen tijd geleden geschoten is in de buurt van Heerlen?”

Gegevens over de datum van de vangst, lichaams- en schedelmaten en het geslacht van dit dier schijnen niet bekend te zijn.

Over de mannelijke wasbeer die op 16 februari

1954 bij Gramsbergen werd gevangen zijn we iets beter geïnformeerd. Een bericht in De Nederlandse Jager van 26 juni 1954, pp. 897-898, vermeldt het volgende:

„.....Deze winter werd door een inwoner van het grensgebied in het noorden van Overijssel een hem onbekend zoogdier gevangen door middel van een klem. Tot aller grote verwondering bleek dat dit een wasbeer (*Procyon lotor* L.) te zijn. Daar de klem voor de steller echter een verboden vangmiddel was, kreeg hij een bekeuring en de corpora delici, klem en wasbeer werden in beslag genomen.

Gelukkig werd de wasbeer door de autoriteiten vrij gegeven ten behoeve van het Natuur Historisch Museum te Enschede,

De directeur van het museum, de heer G. M. Roding, liet het dier prepareren door een preparateur te Enschede. Naderhand werd de wasbeer aan de eigenaar (in casu de vanger) teruggegeven. De schedel wordt in de kollektie van het museum te Enschede bewaard. Een foto van het opgezette dier vindt men afgedrukt bij het bericht in De Nederlandse Jager (p. 898), dat als volgt verder gaat: „De wasbeer is een oorspronkelijke bewoner van Noord-Amerika. Omstreeks 1937 zijn een aantal dezer dieren in Duitsland geïmporteerd, die in de vrije wildbaan werden uitgezet.

Volgens waarnemingen zijn deze goed geacclimatiseerd en hebben zich goed vermeerderd.

AANVULLING

In aanvulling op de mededelingen van Pater H. Schmitz S.J. op de maandelijks vergaderingen van 3-12-1929 en 1-10-1930 (zie boven) moet in dit verband worden gewezen op de gegevens van J. Niethammer (1961), die op p. 89 van zijn bijdrage „Verzeichnis der Säugetiere des mittlen Westdeutschlands“ (Decheniana 114: 75—98) over de wasbeer het volgende zegt:

„Auf Waschbären, die in den Jahren 1929 und 1930 in Ahrdorf/Eifel entwichen sind, geht ein weithin bekanntes ehemaliges Vorkommen zurück, das sich über die Kreise Schleiden, Ahrweiler und Daun erstreckte. Seit Kriegsende ist dieser Bestand offenbar erloschen. Dagegen leben heute nach einer Schätzung Müller-U sing's (1959) 500—1000 Waschbä-

ren in dem auf Aussetzungen 1927 und 1936 an der Eder zurückgehenden hessischen Vorkommen, das etwa durch die Orte Marburg, Bad Hersfeld, Wildeck, Kassel, Gieselwerder, Korbach und Laasphe umgrenzt wird (Müller-U sing 1959).

Daneben wurden in den letzten Jahrzehnten an verschiedenen anderen Stellen vereinzelt Waschbären beobachtet und erlegt“.

Niethammer's woorden spreken voldoende voor zich zelf om nogmaals te wijzen op de mogelijkheid van een uitbreiding van *Procyon lotor* naar ons land.

Enige exemplaren zijn bij vergissing door Duitse jagers geschoten. De bovengenoemde wasbeer is vermoedelijk uit Duitsland afkomstig.....

Tot slot moge hieronder nog een kort bericht uit Het Parool van 6 januari 1955 volgen, waaraan wij de gegevens over het dier uit Veenendaal ontleenden. „In de bosrijke omgeving van de Wielingsheuvel heeft een zandauto van een Veenendaals expeditiebedrijf gisteren een echte wasbeer doodgereden. Reeds enkele jaren deden geruchten de ronde dat een beer in de bossen rond Veenendaal doolde.

De wasbeer was zo groot als een volwassen herdershond en had een dikke vacht, lange tenen en platte voetzolen. Hij is afkomstig uit Ouwehands Dierenpark, waaruit hij enige tijd geleden is ontsnapt.“

Al deze gegevens schijnen er inderdaad op te wijzen, dat de wasbeer zich in de bosrijke streken van ons land uitstekend thuisvoelt en dat het van belang is de eventuele uitbreiding van deze onwelkome immigrant in het oog te houden.

Résumé.

Il s'agit de trois prises du raton laveur, *Procyon lotor* (L.), en Hollande, à savoir une bête tuée en 1929 près de la ville de Heerlen (dans la province du Limbourg), un mâle attrapé à l'aide d'un piège le 16 février près de Gramsbergen (dans la province d'Overijssel), et une bête écrasée par un camion le 5 janvier 1955 aux environs de Veenendaal (dans la province de Gelderland). La bête de Gramsbergen provient probablement d'une population vivant à l'état sauvage en Allemagne; celle de Heerlen a échappé selon toute probabilité d'une étable

d'élevage et celle de Veenendaal d'un jardin zoologique à Rhenen (dans la province d'Utrecht).

Literatuur

- F. J., 1954. Een vreemde eend..... De Nederlandse Jager 58:897—898.
 Schmitz, H. J., 1929. Natuurhistorisch Maandblad 18:143—144.
 Schmitz, H. J., 1930. Natuurhistorisch Maandblad 19:110.
 Wijngaarden, A. van., 1961. Een wasbeer, *Procyon lotor* (L.), in Nederland in het wild gevangen. Natuurhistorisch Maandblad 50:54—55.

FORAMINIFERA FROM THE CRETACEOUS OF SOUTH-LIMBURG, NETHERLANDS. LXIV.

The initial stages of *ORBITOIDES APICULATA* (Schlumberger) and *LEPIDORBITOIDES MINOR* Schlumberger and the difference between the lateral chambers of these two species.

by Hofker.

In former papers (Hofker, 1926, pp. 38—42, pl. 1, 1—10; pl. 2, fig. 1—11); (1949) I believed that only one species occurred in the Maestrichtian Tuff Chalk, which I called, after Reuss (1862) *Orbitoides faujasi* Defrance. In my paper on the Foraminifera of the upper-Cretaceous of Aquitaine (1959) I distinguished *Lepidorbitoides minor* Schlumberger from *Orbitoides apiculata* (Schlumberger). In *Lepidorbitoides minor*, the megalospheric embryonic apparatus has no thickened outer wall and consists of a relatively small, globular proloculus followed by a larger deutoconch, and the lateral chambers are formed between numerous pillars, each chamber having its own chamberwall, and are arranged in rows, in transverse section, nearly perpendicular to the surface; in *Orbitoides apiculata*, the embryonic apparatus is surrounded by a thickened wall, surrounding proloculus and deutoconch, and the proloculus is much larger than the deutoconch, which partly surrounds the proloculus. The lateral chambers of *Orbitoides apiculata* do not have their own walls, but are nothing than hollows spared between irregular bosses and pustules of the lateral test material, and have as outer wall the next layer of chalk formed with the growth of the test. So, the so-

called lateral chambers of *Orbitoides* are no real chamberlets, but irregular hollows in the thickening wall. In reality, in *Orbitoides* there is only one layer of chambers, the median layer, with large chambers, communicating with each other by two, later by more, horizontal apertures (foramina). In *Lepidorbitoides*, on the other hand, there are real lateral chambers, which communicate with each other by real horizontal foramina. In *Orbitoides*, the lateral hollows; covered periodically by the general thickening of the test, which shows the same coarse pores as found in the lateral walls of the median chambers, communicate mainly from layer to layer by these coarse pores, though the irregular

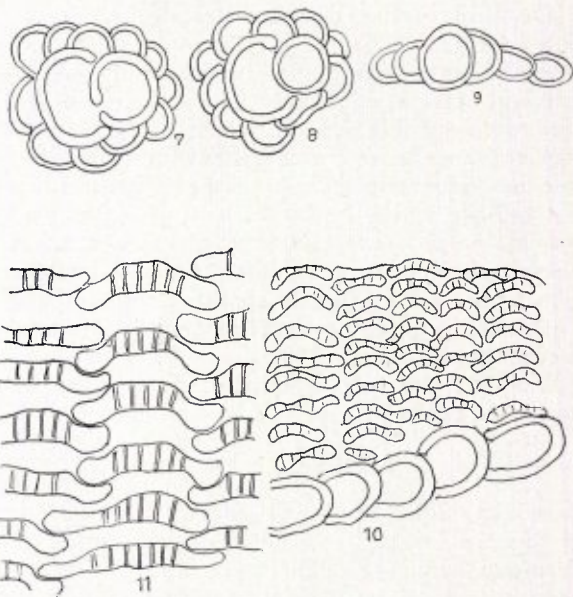

Fig. 7—10. *Lepidorbitoides minor* Schlumberger, $\times 50$. All from lower Md, Maestrichtian Tuff Chalk.

7, 8. Horizontal sections through megalospheric initial part, showing the globular protoconch and the somewhat larger deutoconch; only two foramina, sutural in the wall of the deutoconch, give rise to other chambers.

9. initial part of megalospheric test, transverse section.

10. transverse section through some of the median chambers and the true lateral chamberlets.

Fig. 11. *Lepidorbitoides minor* Schlumberger; transverse section through the lateral chamberlets, showing the position of the covering walls; contrarily to *Orbitoides*, we have here true chamberwalls, for each chamberlet one covering wall. $\times 190$.